

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 grudnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Wiak (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Tomasz Przesławski

Jarosław Gałkiewicz (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa Wspólnoty Mieszkaniowej nieruchomości przy ul. [...] w B.
przeciwko P.C.

o zapłatę

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw
Publicznych 4 grudnia 2024 r.

skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Prokuratora Generalnego od nakazu zapłaty
w postępowaniu upominawczym Sądu Rejonowego w Wałbrzychu z 20 września
2021 r., sygn. I Nc 3337/21,

**1. uchyla w całości zaskarżony nakaz zapłaty i znosi w tym
zakresie postępowanie oraz przekazuje sprawę do ponownego
rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Wałbrzychu;**

**2. znosi wzajemnie między stronami koszty postępowania
wywołane wniesieniem skargi nadzwyczajnej.**

UZASADNIENIE

Pozwem w postępowaniu upominawczym z 14 czerwca 2021 r. Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. [...] w B. (dalej także: „powód”) wniosła o nakazanie P.C. (dalej: „pozwany”) zapłaty kwoty 14 554,51 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty, wraz z kosztami postępowania według norm przepisanych, w tym kosztami zastępstwa procesowego oraz opłatą skarbową od pełnomocnictwa w wysokości 17 zł.

Powód wskazał, że małoletni pozwany jest właścicielem nieruchomości lokalowej położonej w B. przy ul. [...]. Własność tego lokalu nabył on w drodze darowizny uzyskanej od swojej babki H.M. w dniu 20 czerwca 2017 r. Właściciele lokali znajdujących się we wskazanym powyżej budynku stanowią Wspólnotę Mieszkaniową przy ul. [...] w B. i są zobowiązani do uiszczania comiesięcznych należności wynikających z opłat na fundusz remontowy oraz z tytułu kosztów zarządu. Pozwany posiadał zadłużenie wobec powoda z tytułu kosztów zarządu nieruchomością wspólną na dzień 31 marca 2021 r. w kwocie 7943,19 zł oraz skapitalizowanych odsetek z tego tytułu na ten dzień liczonych od czerwca 2017 r. w kwocie 788,27 zł, oraz z tytułu wpłat na fundusz remontowy w kwocie 5540,28 zł, oraz skapitalizowanych odsetek za okres od czerwca 2017 r. do 31 marca 2021 r. w kwocie 282,77 zł.

Do pozwu dołączono uchwałę Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. [...] w B. nr [...] z 15 marca 2021 r., w której udzielono „pełnomocnictwa do prowadzenia postępowania sądowego i egzekucyjnego w stosunku do Pani M.C. przedstawicielki ustawowej P.C. małoletniego właściciela lokalu nr [...] w nieruchomości wspólnej przy ul. [...] w B.”.

Powód w pozwie jako przedstawicielei ustawowych pozwanego wskazał jego ojca – W.C., oraz matkę – M.C. Tymczasem W.C. nie żył już w chwili wniesienia pozwu (zmarł 5 listopada 2018 r.), natomiast M.C. została na mocy postanowienia Sądu Rejonowego w W. z 7 kwietnia 2021 r. ([...]) pozbawiona władzy rodzicielskiej nad synem. Postanowieniem Sądu Rejonowego w W. z dnia 21 maja 2021 r. ([...]) ustanowiono opiekunów prawnych pozwanego w osobach M.B. i B.B.

Sąd Rejonowy w Wałbrzychu nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym z 20 września 2021 r. (I Nc 3337/21) nakazał pozwanemu, aby zapłacił stronie powodowej kwotę 14 554,51 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od dnia 1 września 2021 r. do dnia zapłaty, a także kwotę 3167,00 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania, wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od dnia uprawomocnienia się nakazu zapłaty do dnia zapłaty, w tym kwotę 2400,00 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego.

Przeznaczona dla pozwanego przesyłka sądowa zawierająca odpis pozwu wraz z załącznikami oraz odpis nakazu zapłaty wraz ze stosownymi pouczeniami zostały odebrane 9 listopada 2021 r. przez matkę pozwanego – M.C. W związku z powyższym nakaz zapłaty został uznany za prawomocny z dniem 24 listopada 2021 r. W dniu 24 stycznia 2022 r. wydany w sprawie nakaz zapłaty został zaopatrzony w klauzulę wykonalności.

Postanowieniem z 11 października 2022 r. (I Nc 3337/22) referendarz sądowy w Sądzie Rejonowym w Wałbrzychu uchylił postanowienie stwierdzające uprawomocnienie się z dniem 24 listopada 2021 r. nakazu zapłaty wydanego 20 września 2021 r. (I Nc 3337/21) oraz postanowił uchylić postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności nakazowi zapłaty wydanemu 24 listopada 2021 r. (I Nc 3337/21). W uzasadnieniu postanowienia wskazano, że w niniejszej sprawie odpis nakazu zapłaty z 20 września 2021 r. nie został skutecznie doręczony pozwanemu, bowiem przesyłka nie została doręczona opiekunowi prawnemu pozwanego. Nakaz zapłaty nie uzyskał zatem waloru prawomocności i tym samym nie mógł stanowić podstawy do nadania mu klauzuli wykonalności.

Sąd Rejonowy w Wałbrzychu w dniu 14 października 2022 r. doręczył M.B. korespondencję zawierającą nakaz zapłaty wraz z pozwem. Wnioskiem z 15 października 2022 r. opiekunowie prawni pozwanego zwrócili się o ustanowienie dla niego pełnomocnika z urzędu.

Postanowieniem z 7 listopada 2022 r. sąd ustanowił dla małoletniego pozwanego pełnomocnika z urzędu. Pismem z 2 grudnia 2022 r. złożył on sprzeciw od wydanego nakazu zapłaty wraz z wnioskiem o przywrócenie terminu do złożenia sprzeciwu. W dniu 8 listopada 2022 r. swój udział w toczącym się postępowaniu zgłosił również Prokurator Rejonowy w W., a następnie złożył sprzeciw od nakazu zapłaty.

Zarządzeniem z 12 stycznia 2023 r. sąd wezwał pełnomocnika strony powodowej do wykazania umocowania do działania w niniejszej sprawie, albowiem złożone wraz z pozwem pełnomocnictwo zostało udzielone do prowadzenia postępowania sądowego „w stosunku do Pani M.C.”, a nie przeciwko małoletniemu. Odpis prawidłowego umocowania został złożony 23 stycznia 2023 r. Jak wynika z akt sprawy uchwała w tym przedmiocie została podjęta w dniu 16 stycznia 2023 r.

Sąd Rejonowy w Wałbrzychu postanowieniem z 1 marca 2023 r. oddalił wniosek pozwanego o przywrócenie terminu oraz odrzucił sprzeciw od nakazu zapłaty. Natomiast postanowieniem z 28 kwietnia 2023 r. odrzucił sprzeciw od nakazu zapłaty złożony przez Prokuratora Rejonowego w W. W uzasadnieniu podniesiono, że w niniejszym postępowaniu, z uwagi na niezaskarżenie nakazu zapłaty przez pozwanego w ustawowym,

dwutygodniowym terminie oraz następnie nieuwzględnienie przez sąd wniosku złożonego przez pełnomocnika z urzędu pozwanego o przywrócenie terminu do wniesienia sprzeciwu i odrzucenie sprzeciwu, od dnia 29 października 2022 r. nakaz zapłaty jest prawomocny. Sąd uznał, że wobec powyższego zgłoszenie przez prokuratora udziału w sprawie w dniu 8 listopada 2022 r. uznać należało za spóźnione oraz bezskuteczne i dlatego też późniejszy sprzeciw prokuratora od nakazu zapłaty jako wniesiony po jego prawomocności podlegał odrzuceniu.

Sąd jednocześnie wskazał, że złożenie wniosku o przywrócenie terminu do złożenia sprzeciwu przez pełnomocnika wyznaczonego z urzędu dla pozwanego pozostało bez wpływu na prawomocnie zakończone postępowanie. Wniesienie sprzeciwu przez pozwanego (w tym przypadku jego pełnomocnika) wraz z bezzasadnym wnioskiem o przywrócenie terminu do jego wniesienia nie tylko nie niweczyło prawomocności nakazu zapłaty, ale również nie skutkowało zmianą daty jego prawomocności.

Pismem z 19 września 2023 r. Prokurator Generalny (dalej: „skarżący”) wniósł skargę nadzwyczajną od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym z 20 września 2021 r. (I Nc 3337/21 [I C 1440/22]), w której zaskarżył go w całości. Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn. Dz.U. 2024, poz. 622, dalej: „u.SN”) zarzucił:

1. naruszenie zasad, wolności i praw człowieka i obywatela, określonych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., takich jak:
 1. zasady zaufania do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego, wywodzonych z art. 2 Konstytucji oraz chronionego w art. 72 ust. 1 Konstytucji dobra dziecka – z uwagi na wydanie zaskarżonego nakazu zapłaty przeciwko małoletniemu pozwanemu, który nie zamieszkiwał w przedmiotowym lokalu od kilku lat z uwagi na umieszczenie w pieczy zastępczej u M.B. i B.B., którzy są również opiekunami prawnymi pozwanego, a lokal zajmowała wyłącznie M.C. – matka pozwanego, która została pozbawiona władzy rodzicielskiej;
 2. zasady praworządności, sprawiedliwości proceduralnej, a także prawa do rzetelnej procedury chronionego w art. 45 Konstytucji i ochrony konsumenta, jako strony słabszej strukturalnie w stosunkach prywatnoprawnych z przedsiębiorcą chronionego w art. 76 Konstytucji, poprzez wydanie w rozpoznawanej sprawie nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym, pomimo że powód nie posiadał umocowania do działania w sprawie przeciwko małoletniemu pozwanemu i w związku z czym postępowanie dotknięte jest nieważnością z przyczyny określonej w art. 379 pkt 2 k.p.c., a nadto treść pozwu oraz załączone do niego dowody budziły wątpliwości co do faktów związanych z dochodzonym roszczeniem, a okoliczności te obligowały sąd do

działania z urzędu przy rozpoznaniu sprawy oraz implikowały obowiązek skierowania sprawy do rozpoznania w postępowaniu zwyczajnym, zaś zaniechanie powyższego naruszało prawo małoletniego pozwanego;

3. prawa do ochrony własności i praw majątkowych małoletniego pozwanego wynikającego z art. 64 ust. 1 Konstytucji z uwagi na wydanie zaskarżonego nakazu zapłaty, co prowadzi do naruszenia praw majątkowych małoletniego pozwanego;
4. naruszenie w sposób rażący prawa procesowego, tj. art. 201 § 1 k.p.c. w zw. z art. 202 § 1 k.p.c. w zw. z art. 499 § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 67 § 1 k.p.c. w zw. z art. 68 § 1 k.p.c., poprzez ich niezastosowanie i wydanie w rozpoznawanej sprawie nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym, pomimo że powód nie posiadał umocowania do działania w sprawie przeciwko małoletniemu pozwanemu i w związku z czym postępowanie dotknięte jest nieważnością z przyczyny określonej w art. 379 pkt 2 k.p.c., nadto treść pozwu oraz załączone do niego dowody budziły wątpliwości co do faktów związanych z dochodzonym roszczeniem, a okoliczności te obligowały sąd do działania z urzędu przy rozpoznaniu sprawy i skierowaniem sprawy na rozprawę;
5. naruszenie w sposób rażący prawa materialnego, tj. art. 117 § 2¹ k.c., poprzez jego niezastosowanie i nieuwzględnienie przez sąd z urzędu przedawnienia części roszczenia skierowanego przeciwko małoletniemu pozwanemu występującemu w sprawie jako konsument i wydanie nakazu zapłaty w pełnej kwocie dochodzonej pozwem;
6. naruszenie w sposób rażący prawa procesowego, tj. art. 572 § 1 i 2 k.p.c., poprzez jego niezastosowanie i zaniechanie przez sąd cywilny rozpoznający sprawę o zapłatę przeciwko małoletniemu pozwanemu zawiadomienia Sądu opiekuńczego o sytuacji małoletniego w chwili powzięcia informacji o uzasadnionym podejrzeniu działania na jego szkodę poprzez nieprawidłowy zarząd majątkiem dziecka, co umożliwiłoby niezwłoczne podjęcie działań mających na celu przeciwdziałanie wzrostowi zaległości czynszowych oraz ochronę praw i majątku małoletniego;
7. rażące naruszenie art. 5 k.c., poprzez jego niezastosowanie i nieudzielenie małoletniemu pozwanemu ochrony prawnej, zważywszy na okoliczności faktyczne sprawy, a przede wszystkim fakt, iż małoletni pozwany nie zamieszkiwał w przedmiotowym lokalu od kilku lat z uwagi na umieszczenie w pieczy zastępczej u M.B. i B.B., którzy są również opiekunami prawnymi pozwanego, a lokal zajmowała wyłącznie M.C. – matka pozwanego, która została pozbawiona władzy rodzicielskiej i spowodowała jego zadłużenie oraz z uwagi na sytuację majątkową małoletniego, a w rezultacie wydanie

nakazu zapłaty zasądzającego od małoletniego pozwanego na rzecz powoda dochodzonej w sprawie należności.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym wydanego przez referendarza sądowego w Sądzie Rejonowym w Wałbrzychu w dniu 20 września 2021 r. sygn. akt I Nc 3337/21 (I C 1440/22) w całości i zniesienie postępowania z uwagi na nieważność z przyczyny określonej w art. 379 pkt 2 k.p.c. oraz przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Wałbrzychu z pozostawieniem temu sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania ze skargi nadzwyczajnej.

W uzasadnieniu skargi Prokurator Generalny wskazał, że w niniejszej sprawie Sąd Rejonowy w Wałbrzychu rozpoznał sprawę w niewłaściwym trybie, a mianowicie w postępowaniu upominawczym. Sąd przyjął bowiem, że w sprawie zachodzą podstawy do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym, a przytoczone w pozwie okoliczności nie budzą wątpliwości. W przedmiotowej sprawie powód nie wykazał też umocowania w sprawie. Do pozwu załączono bowiem uchwałę Wspólnoty Mieszkaniowej, na mocy której udzielono profesjonalnemu pełnomocnikowi pełnomocnictwa do działania w sprawie przeciwko M.C.. Tego istotnego braku nie konwaliduje złożenie prawidłowego umocowania kilka miesięcy po uprawomocnieniu się orzeczenia. Takie naruszenia skutkują nieważnością z mocy prawa, niezależnie od ich wpływu na przebieg postępowania, czy też wynik sprawy. Obie strony mają przy tym interes prawny w tym, by ich sprawa została rozpatrzona przy zachowaniu wszelkich wymogów proceduralnych. Zdaniem skarżącego, w niniejszej sprawie prowadzenie postępowania bez udziału opiekunów prawnych małoletniego pozbawiło ich choćby możliwości przestawienia sytuacji prawnej i faktycznej dotyczącej małoletniego i powstałego zadłużenia oraz powołania się na art. 5 k.c. Nieznajomość przepisów przez opiekunów prawnych małoletniego spowodowała, że nie zaskarżyli oni osobiście wydanego nakazu, lecz złożyli wniosek o ustanowienie dla nich pełnomocnika z urzędu. Po ustanowieniu pełnomocnika, upłynął już termin do złożenia środka odwoławczego, który nie został przez sąd przywrócony.

Zdaniem skarżącego, suma uchybień powoduje, że uchylenie kwestionowanego orzeczenia jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. W niniejszej sprawie stwierdzone naruszenia opisane w poszczególnych zarzutach skargi wykazują większą wagę niż stabilność prawomocnego orzeczenia sądowego.

Odpowiedzi na powyższą skargę złożyli pełnomocnicy powoda i pozwanego. Pierwszy z nich, w piśmie z 16 października 2023 r. wniósł o oddalenie jej w całości oraz o zasądzenie od Skarbu Państwa – Prokuratora Generalnego na rzecz powoda

kosztów postępowania według przepisanych norm, w tym kosztów zastępstwa procesowego w wysokości dwukrotności stawki minimalnej. Natomiast pełnomocnik pozwanego w piśmie z 18 października 2023 r. wniósł o: uwzględnienie skargi w całości oraz o uchylenie w całości zaskarżonego nakazu zapłaty, zniesienie w całości postępowania z uwagi na jego nieważność i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Wałbrzychu, pozostawiając temu sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania ze skargi nadzwyczajnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga nadzwyczajna zasługuje na uwzględnienie skutkujące uchyleniem zaskarżonego nakazu zapłaty i przekazaniem sprawy Sądowi Rejonowemu w Wałbrzychu do ponownego rozpoznania.

Zgodnie z art. 89 § 1 u.SN, jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojskowego kończącego postępowanie w sprawie może być wniesiona skarga nadzwyczajna, o ile:

1) orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji, lub

2) orzeczenie w sposób rażąco narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub

3) zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego

- a orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Skargę nadzwyczajną, co do zasady, wnosi się w terminie 5 lat od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia, a jeżeli od orzeczenia została wniesiona kasacja albo skarga kasacyjna w terminie roku od dnia rozpoznania (art. 89 § 3 zd. 1 u.SN). Stosownie do art. 115 § 1 u.SN, jedynie przejściowo, w okresie 6 lat od dnia wejścia w życie ustawy, skarga nadzwyczajna może być wniesiona od prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie w sprawach,

które uprawomocniły się po 17 października 1997 r. W takim przypadku, zgodnie z art. 115 § 1a u.SN, skarga nadzwyczajna od prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, które uprawomocniło się przed wejściem w życie ustawy, może być wniesiona jedynie przez Prokuratora Generalnego lub Rzecznika Praw Obywatelskich. Ponadto, od tego samego orzeczenia w interesie tej samej strony skarga nadzwyczajna może być wniesiona tylko raz (art. 90 § 1 u.SN).

Skarga nadzwyczajna jest instrumentem szeroko rozumianego wymiaru sprawiedliwości w znaczeniu określonym w art. 175 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Jej celem jest wyeliminowanie z obrotu wadliwych, a jednocześnie naruszających zasady sprawiedliwości społecznej, orzeczeń sądowych, które dotyczą konkretnych, zindywidualizowanych podmiotów (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 3 kwietnia 2019 r., I NSNk 2/19; wyroki Sądu Najwyższego: z 9 grudnia 2020 r., I NSNu 1/20; z 19 stycznia 2022 r., I NSNc 216/21; z 17 maja 2023 r., II NSNc 125/23; z 24 lipca 2024 r., II NSNc 343/23; z 13 listopada 2024 r., II NSNk 30/23). Rolą kontroli nadzwyczajnej nie jest jednak eliminowanie wszystkich wadliwych orzeczeń. Wyjątkowość orzekania w ramach tej instytucji powinna dotyczyć tylko tych z nich, które nie dadzą się pogodzić z podstawowymi zasadami demokratycznego państwa prawnego, będąc *prima facie* orzeczeniami w sposób elementarny niesprawiedliwymi.

Na podmiocie wnoszącym skargę nadzwyczajną spoczywa w pierwszej kolejności powinność wykazania zaistnienia w danej sprawie przynajmniej jednej z przesłanek szczegółowych – uchybień wymienionych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN. Ponadto, skarga nadzwyczajna musi nawiązywać do przesłanki ogólnej (funkcjonalnej), wskazanej w art. 89 § 1 *in principio* u.SN, która wymaga równoczesnego wykazania, że uwzględnienie skargi nadzwyczajnej jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

Ścisłe określenie przesłanek przedmiotowych skargi nadzwyczajnej związane jest z jej funkcją ochronną w ujęciu Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, tj. z jednej strony, z dążeniem do zapewnienia prawidłowości działania organów władzy publicznej (art. 7 w zw. z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej),

a z drugiej strony, z konieczną ochroną stabilności i prawomocności orzeczeń sądowych oraz kształtowanych przez nie stosunków prawnych (art. 45 w zw. z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej; zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 14 kwietnia 2021 r., I NSNc 5/21; z 19 stycznia 2022 r., I NSNc 216/21; z 15 maja 2024 r., II NSNc 371/23; z 13 listopada 2024 r., II NSNk 30/23). Ochrona powagi rzeczy osądzonej (*res iudicata*), a przez to stabilności prawa, należy do fundamentów demokratycznego państwa prawnego i znajduje głębokie uzasadnienie aksjologiczne. Z tego względu – jak wskazuje się w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej: „ETPC”) – nadzwyczajne środki zaskarżenia muszą być uzasadnione okolicznościami o istotnym i niewątpliwym charakterze, korygującym fundamentalne wady rozstrzygnięć jurysdykcyjnych, niweczące podstawową funkcję wymiaru sprawiedliwości (wyrok ETPC z 24 lipca 2003 r., *Riabykh przeciwko Rosji*, skarga nr 52854/99). Nie mogą przy tym inicjować *de facto* dodatkowej kontroli instancyjnej. Dopuszczalny na gruncie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka środek kontroli musi wobec tego sprawiedliwie wyważyć między prywatnymi interesami a ochroną pewności prawa, w tym ochroną powagi rzeczy osądzonej, od których zależy efektywność funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości.

Konstrukcyjnym założeniem skargi nadzwyczajnej jest więc takie określenie jej przesłanek, by służyła ona eliminowaniu z obrotu orzeczeń sądowych obarczonych wadami o fundamentalnym znaczeniu w świetle zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. W konsekwencji, stwierdzone naruszenia muszą być na tyle poważne, by względ na całokształt zasady wynikającej z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej nakazywał ingerencję w powagę rzeczy osądzonej (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 14 kwietnia 2021 r., I NSNc 5/21; z 19 stycznia 2022 r., I NSNc 216/21; z 24 lipca 2024 r., II NSNc 306/23; z 13 listopada 2024 r., II NSNk 30/23).

Dokonując wstępnej oceny skargi nadzwyczajnej, Sąd Najwyższy nie stwierdził istnienia jakichkolwiek okoliczności, które mogłyby uzasadniać ocenę, że w niniejszej sprawie jest ona niedopuszczalna, co skutkowałoby jej odrzuceniem *a limine*, bez potrzeby merytorycznego zbadania podniesionych w niej zarzutów.

Została ona wniesiona przez Prokuratora Generalnego, który jest jednym z dwóch podmiotów wskazanych w art. 115 § 1a u.SN, uprawnionych do wnoszenia skarg nadzwyczajnych od orzeczeń, które uprawomocniły się przed dniem wejścia w życie ustawy o Sądzie Najwyższym. Zaskarżony nakaz zapłaty wydany przez Sąd Rejonowy w Wałbrzychu nie może także zostać uchylony ani zmieniony w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Ponadto, jest to pierwsza skarga nadzwyczajna w niniejszej sprawie. Reasumując, należy stwierdzić, że nie zachodzą przeszkody do merytorycznego rozpoznania wniesionej przez Prokuratora Generalnego skargi nadzwyczajnej.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalił się już pogląd, że konstrukcja skargi nadzwyczajnej wymaga, aby w pierwszej kolejności dokonać oceny przesłanek szczegółowych skargi nadzwyczajnej, a następnie dopiero przeprowadzić ocenę tego, czy w przypadku uznania chociażby jednej z nich za uzasadnioną, wystąpiła również przesłanka ogólna (funkcjonalna). W rozpoznawanej skardze nadzwyczajnej Prokurator Generalny sformułował przeciwko zaskarżonemu nakazowi zapłaty, wydanemu przez Sąd Rejonowy w Wałbrzychu 20 września 2021 r., I Nc 3337/21, zarzuty odwołujące się do dwóch przesłanek szczegółowych określonych w art. 89 § 1 pkt 1 i 2 u.SN.

W pierwszej kolejności należy przyznać rację Prokuratorowi Generalnemu, że w sprawie doszło do naruszenia art. 379 pkt 2 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem, nieważność postępowania zachodzi, jeżeli strona nie miała zdolności sądowej lub procesowej, organu powołanego do jej reprezentowania lub przedstawiciela ustawowego, albo gdy pełnomocnik strony nie był należycie umocowany. Brak należytego umocowania sprowadza się zarówno do sytuacji, w której osobie mogącej być pełnomocnikiem zostało wadliwie udzielone pełnomocnictwo, jak i gdy działanie w charakterze pełnomocnika podejmuje osoba, która w danej sprawie nie może nim być (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 20 sierpnia 2001 r., I PKN 586/00; uchwała Sądu Najwyższego z 8 lipca 2008 r., III CZP 154/07). Warto dodać, że na przesłankę tą może powołać się nie tylko strona postępowania, która nie była należycie umocowana, ale również strona przeciwna (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 3 sierpnia 2011 r., I UK 16/11; z 13 lutego 2004 r., IV CK 269/02; z 23.03.2006 r., IV CSK 115/05; z 11 grudnia 2006 r., I PK 124/06).

W niniejszej sprawie doszło do wadliwego umocowania pełnomocnika strony powodowej. Uchwałą nr [...] z 15 marca 2021 r. Wspólnota Mieszkaniowa nieruchomości położonej w B. przy ul. [...] udzieliła pełnomocnictwa P.C.1. do prowadzenia postępowania sądowego i egzekucyjnego z wyraźnym wskazaniem, że dotyczy to postępowań w stosunku do przedstawicielki ustawowej P.C. – M.C. Po uzyskaniu informacji o pozbawieniu M.C. praw rodzicielskich, Sąd Rejonowy w Wałbrzychu postanowieniem z 11 października 2022 r. uchylił postanowienie stwierdzające uprawomocnienie się nakazu zapłaty z 20 września 2021 r. (I Nc 3337/21) oraz postanowienie o nadaniu mu klauzuli wykonalności. Jednocześnie zarządzono doręczenie odpisu pozwu wraz z załącznikami oraz odpisu nakazu zapłaty. Na tym etapie sąd całkowicie pominął jednak okoliczność, że strona powodowa nie była należycie umocowana. Pełnomocnik powoda posiadał pełnomocnictwo do prowadzenia postępowań w stosunku do M.C., która nie była stroną niniejszego postępowania. Okoliczność, że w pełnomocnictwie wskazano błędnie osobę będącą przedstawicielem ustawowym pozwanego, nie może uzasadniać sanowania tego przez dowolne i automatyczne przyjęcie zmiany zakresu umocowania na aktualnych przedstawicieli ustawowych. Powyższy błąd został przez Sąd Rejonowy w Wałbrzychu odnotowany dopiero 12 stycznia 2023 r., kiedy to zarządzono wezwanie pełnomocnika strony powodowej do wykazania umocowania do działania w niniejszej sprawie przeciwko małoletniemu pozwanemu. Brak ten został uzupełniony przez powoda 23 stycznia 2023 r., jednakże zgodnie z datą uchwał nr [...] oraz [...] Wspólnoty Mieszkaniowej nieruchomości położonej w B. przy ul. [...] pełnomocnictwo to zostało udzielone dopiero 16 stycznia 2023 r. Sąd Rejonowy w Wałbrzychu błędnie założył zatem, że wymagane umocowanie zostało udzielone pełnomocnikowi powoda przed uprawomocnieniem się zaskarżonego nakazu zapłaty.

Strony powinny dokonać zmiany zakresu umocowania niezwłocznie, za każdym razem, gdy zaistnieje sytuacja wpływająca na zakres posiadanego pełnomocnictwa. Natomiast sąd jest zobowiązany do badania z urzędu prawidłowości i zakresu umocowania stron postępowania. W razie stwierdzenia nieprawidłowości musi on podjąć w tym zakresie niezbędne kroki, prowadzące do jej usunięcia. Brak należytego umocowania może zostać konwalidowany

przez stronę, jednakże prawo to nie jest bezterminowe i nie może być realizowane w dowolnym momencie. W orzecznictwie Sądu Najwyższego i sądów powszechnych podkreśla się stanowczo, że wykazanie należytego umocowania musi nastąpić przed uprawomocnieniem się orzeczenia. Postępowania toczące się bowiem z udziałem osób, które co prawda mogły być pełnomocnikami procesowymi, ale nie przedłożyły dokumentów pełnomocnictwa wykazujących umocowanie do występowania w imieniu strony i nie zostały wezwane do ich przedłożenia, zaś brak w postaci nienależytego umocowania nie został usunięty przed uprawomocnieniem się orzeczenia – są dotknięte nieważnością w rozumieniu art. 379 pkt 2 k.p.c. (zob. uchwały Sądu Najwyższego: z 30 marca 2006 r., III CZP 14/06 i z 23 stycznia 2009 r., III CZP 118/08, oraz postanowienia Sądu Najwyższego: z 9 lipca 2009 r., III CZP 19/09; z 20 kwietnia 2012 r., III CZP 13/12; z 16 maja 2023 r., III CZ 97/23; z 9 lipca 2024 r., II CSKP 548/24).

Biorąc pod uwagę powyższe rozważania, należy przyjąć, że w chwili uprawomocnienia się zaskarżonego nakazu zapłaty strona powodowa nie była należycie umocowana. Późniejsza zmiana zakresu pełnomocnictwa i tym samym upoważnienie pełnomocnika powoda do prowadzenia postępowania w sprawach przeciwko małoletniemu pozwanemu, nie ma wpływu na ocenę ważności zaskarżonego nakazu zapłaty. Do jego uprawomocnienia doszło już bowiem 29 października 2022 r.

Niezależnie od powyższego naruszenia, które w niniejszej sprawie ma charakter nadrzędny, należy przyznać rację Prokuratorowi Generalnemu, że doszło również do obrazy przepisu art. 117 § 2¹ k.c. Zgodnie z nim, po upływie terminu przedawnienia nie można domagać się zaspokojenia roszczenia przysługującego przeciwko konsumentowi. Pozwem, który wpłynął do Sądu Rejonowego w Wałbrzychu 1 września 2021 r., powód dochodził od pozwanego kwoty należności od czerwca 2017 r. (kiedy pozwany nabył własność lokalu w drodze darowizny) do 31 marca 2021 r. Zgodnie z art. 118 k.c., jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, termin przedawnienia wynosi sześć lat, a dla roszczeń o świadczenia okresowe oraz roszczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej – trzy lata. Jednakże koniec terminu przedawnienia przypada na ostatni dzień roku kalendarzowego, chyba że termin przedawnienia

jest krótszy niż dwa lata. Biorąc powyższe pod uwagę, należy przyznać, że w chwili wpływu pozwu do sądu, doszło już do przedawnienia roszczeń w części odnoszącej się do okresu od czerwca do grudnia 2017 r.

Zaznaczyć należy, że naruszenie oparte na przesłance z art. 89 § 1 pkt 2 u.SN ma w niniejszej sprawie charakter rażący. Zgodnie z dotychczasowym orzecznictwem Sądu Najwyższego, rażące naruszenie prawa zachodzi wówczas, gdy zaskarżone orzeczenie można uznać za niewątpliwie sprzeczne z zasadniczymi i niepodlegającymi różnej wykładni przepisami, z ogólnie przyjętymi standardami rozstrzygnięć, gdy było wynikiem rażąco błędnej wykładni lub niewłaściwego zastosowania prawa (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 13 stycznia 2021 r., I NSNc 51/20 i powołane tam orzecznictwo).

Przyjmuje się ponadto, że naruszenie prawa jest rażące wówczas, gdy w jego następstwie powstają skutki, które są niemożliwe do aprobaty w świetle wymagań praworządności lub też takie, które powodują niemożność akceptacji zaskarżonego orzeczenia jako aktu, który został wydany przez organ praworządnego państwa (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 20 marca 1996 r., II PRN 4/96; por. także wyrok Sądu Najwyższego z 5 maja 2021 r., I NSNc 159/20). Podobny pogląd wypowiedział Sąd Najwyższy w wyroku z 8 czerwca 2021 r., I NSNc 25/19, wskazując, że „[r]ażący charakter naruszenia prawa, o którym mowa w art. 89 § 1 pkt 2 ustawy z 2017 r. o Sądzie Najwyższym, winien uprawdopodobniać tezę o konieczności uchylecia zaskarżonego orzeczenia celem urzeczywistnienia zasady konstytucyjnej z art. 2 Konstytucji RP” (zob. także: wyrok Sądu Najwyższego z 24 marca 2021 r., I NSNc 134/20).

W niniejszej sprawie zarzucone naruszenia obrazy przepisów prawa są nie tylko oczywiste, ale i rażące. Sąd był bowiem zobowiązany do zbadania okoliczności istnienia należytego umocowania strony i jego zakresu z urzędu. Obowiązek ten stanowi jedną z pierwszych i elementarnych czynności, jakie sąd powinien wykonać. Tymczasem podjął on stosowne kroki dopiero po zapoznaniu się z treścią pisma pełnomocnika z urzędu pozwanego, w którym podniesiono zarzut braku należytego umocowania strony przeciwnej. Niezbadanie z urzędu przesłanki nieważności postępowania skutkowało pozostawieniem w obrocie prawnym orzeczenia obarczonego wadą procesową. Analogicznie ocenić należy

wydanie zaskarżonego nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym – bez skierowania sprawy na rozprawę i zbadania okoliczności sprawy – zwłaszcza, że uwzględniając tylko osobę pozwanego oraz okoliczności, w jakich doszło do powstania zadłużenia, wydanie nakazu zapłaty było nieuprawnione. Naruszenie to wydaje się szczególnie rażące w zestawieniu z postanowieniami Sądu Rejonowego w Wałbrzychu, w których odrzucił on sprzeciw od nakazu zapłaty pełnomocnika z urzędu pozwanego oraz prokuratora, powołując się na prawomocność tego orzeczenia.

Rażącym przejawem naruszenia przepisów prawa jest także pominięcie przez Sąd Rejonowy w Wałbrzychu okoliczności przedawnienia części dochodzonego roszczenia. W niniejszej sprawie sąd powinien uwzględnić przedawnienie roszczenia przeciwko konsumentowi z urzędu. Tymczasem nie tylko nakazał pozwanemu zapłacić kwotę w wysokości, której powód nie mógł od niego dochodzić, ale również wydając nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym pozbawił pozwanego prawa do obrony swoich praw. Biorąc pod uwagę szczególny status, jaki przysługiwał pozwanemu (konsument, osoba małoletnia), jak również kontekst całej sprawy, nakazanie przez sąd zapłaty pełnej dochodzonej przez powoda kwoty, uznać należy za rażąco niesprawiedliwe.

Powyższe naruszenia pozwalają na uznanie również zasadności naruszenia praw konstytucyjnych: ochrony praw i interesów dziecka (art. 72 Konstytucji RP) i ochrony konsumenta (art. 76 Konstytucji RP), prawa do sądu (art. 45 Konstytucji RP) oraz ochrony prawa majątkowych (art. 64 ust. 1 Konstytucji RP).

Sąd Rejonowy w Wałbrzychu rezygnując z przeprowadzenia rozprawy i opierając się wyłącznie na faktach wskazanych w pozwie, pominął szereg istotnych okoliczności, co w rezultacie doprowadziło do wydania orzeczenia rażąco niesprawiedliwego lub zawierającego oczywiste błędy, których przy zachowaniu należytej staranności, można było uniknąć. Postępowanie upominawcze ma na celu przyspieszenie i uproszczenie dochodzenia należnych wierzytelności, aczkolwiek nie może prowadzić to do sytuacji, w których dochodzi do oczywistego pokrzywdzenia drugiej strony postępowania, zwłaszcza w przypadku, gdy jest nią osoba małoletnia – niemogąca samodzielnie bronić swoich praw i interesów.

Sąd Najwyższy niejednokrotnie wskazywał na konieczność uwzględnienia interesów małoletniego w przypadkach dochodzenia od niego określonych roszczeń. Okoliczność ta nie jest co prawda tożsama z niemożnością występowania z powództwem przeciwko małoletnim, ale wymaga jednak ze strony organów stosujących prawo szczególnej ostrożności w zakresie rozpatrywania takiej sprawy. Sąd musi każdorazowo wziąć pod uwagę, że małoletni jest słabszą stroną postępowania, a z uwagi na swój wiek i brak doświadczenia życiowego jest szczególnie narażony na różnego rodzaju nadużycia. Z tego względu organy władzy publicznej powinny uwzględniać konieczność ochrony małoletniego przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją. Sądy powszechne powinny natomiast zwracać szczególną uwagę na podejmowanie wykładni przepisów z uwzględnieniem standardu z art. 72 ust. 1 Konstytucji RP (wyrok Sądu Najwyższego z 23 czerwca 2022 r., I NSNc 103/22; por. także wyroki Sądu Najwyższego: z 18 maja 2022 r., I NSNc 621/21; z 18 lipca 2024 r., II NSNc 433/23; z 26 listopada 2024 r., II NSNc 510/23).

Ponadto, pozwany był objęty szczególną ochroną prawną jako konsument. Zestawiając tę cechę z powyżej opisanymi okolicznościami, należy przyznać, że Sąd Rejonowy w Wałbrzychu miał szczególny obowiązek weryfikacji okoliczności sprawy i podjęcia odpowiednich kroków, mających na celu uniknięcie pokrzywdzenia pozwanego i wydania sprawiedliwego rozstrzygnięcia w sprawie. Tymczasem wskutek rażącego naruszenia przepisów prawa, sąd nie tylko dopuścił do wydania orzeczenia objętego nieważnością, ale również całkowicie zignorował ciążący na nim obowiązek ochrony słabszej strony postępowania.

Ustalenia poczynione w niniejszej sprawie prowadzą do wniosku, że sąd przedłożył szybkość postępowania nad dobro pozwanego. Nie tylko nie zbadał okoliczności sprawy (m.in. umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej, pozbawienia biologicznej matki praw rodzicielskich, nieprzebywania i niekorzystania przez niego z nieruchomości lokalowej położonej w B. przy ul. [...], brak wpływu na stan zadłużenia, upływ czasu od momentu wymagalności, itp.), które mogłyby mieć znaczenie przy rozpoznawaniu powództwa, ale też istotnie utrudnił mu możliwość obrony swoich praw. Postawił tym samym na uprzywilejowanej pozycji powoda, pomimo że to po jego stronie istniała przyczyna prowadząca do nieważności

postępowania. Należy założyć, że skierowanie przez Sąd Rejonowy w Wałbrzychu sprawy na rozprawę pozwoliłoby zweryfikować w odpowiednim terminie nie tylko brak należytego umocowania pełnomocnika powoda, ale również twierdzenia co do faktów budzących wątpliwość.

Za niezasadny uznać należy natomiast zarzut naruszenia art. 572 § 1 i 2 k.p.c. Zgodnie z nim każdy, komu znane jest zdarzenie uzasadniające wszczęcie postępowania z urzędu, obowiązany jest zawiadomić o nim sąd opiekuńczy (§ 1). Obowiązek wymieniony w § 1 ciąży przede wszystkim na urzędach stanu cywilnego, sądach, prokuratorach, notariuszach, komornikach, organach samorządu i administracji rządowej, organach Policji, placówkach oświatowych, opiekunach społecznych oraz organizacjach i zakładach zajmujących się opieką nad dziećmi lub osobami psychicznie chorymi (§ 2). Pomimo że Sąd Rejonowy w Wałbrzychu powinien poinformować o sytuacji pozwanego sąd opiekuńczy, sam brak podjęcia tego typu kroków nie miał bezpośredniego wpływu na wadliwość wydania zaskarżonego nakazu zapłaty.

Za niezasadny uznać należy też zarzut rażącego naruszenia art. 5 k.c. Niewątpliwie zaskarżony nakaz zapłaty, jako godzący w zasady sprawiedliwości społecznej, był również sprzeczny z zasadami współżycia społecznego, tym samym mieszcząc się w dyspozycji przesłanki ogólnej skargi nadzwyczajnej (art. 89 § 1 *in principio* u.SN). Naruszeń skutkujących koniecznością uchylenia zaskarżonego nakazu zapłaty należy upatrywać jednak przede wszystkim w błędach popełnionych przez Sąd Rejonowy w Wałbrzychu na etapie wydawania zaskarżonego nakazu zapłaty (wystąpienie nieważności postępowania, wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym, pominięcie kwestii przedawnienia części roszczenia), a nie w pozbawieniu pozwanego ochrony jego praw jako takich (z uwagi na wystąpienie okoliczności, na które powołuje się skarżący we wskazanym zarzucie). Zarzut ten ma zatem jedynie charakter wtórny w stosunku do pozostałych, które Sąd Najwyższy uznał za zasadne w niniejszym postępowaniu.

Przyjmuje się, że samo stwierdzenie zaistnienia przesłanek szczegółowych skargi nadzwyczajnej nie jest jeszcze wystarczające dla wyeliminowania zaskarżonego orzeczenia z obrotu prawnego. W dalszej kolejności należy bowiem

ustalić czy uchylenie tego orzeczenia jest „konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej” (art. 89 § 1 *in principio* u.SN).

Określona w art. 2 Konstytucji RP zasada demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej ma charakter kompleksowy. Wywiedzona jest z niej konieczność zapewnienia bezpieczeństwa prawnego jednostki, pewności co do prawa, przewidywalności stanowionego prawa, lojalności państwa względem obywateli, co powinno budować zaufanie jednostki do Państwa. Bezpieczeństwo prawne obywateli winno być przy tym rozumiane nie tylko formalnie jako przewidywalność działań władzy publicznej, ale także jako skuteczne zabezpieczenie dóbr życiowych i interesów człowieka.

Zaskarżony nakaz zapłaty jest orzeczeniem, które w sposób oczywisty i rażący godzi w zasadę sprawiedliwości społecznej. W wyniku zaniedbań ze strony sądu doszło do zaktualizowania się przesłanki nieważności postępowania. Pomimo tego orzeczenie utrzymało moc prawną. W konsekwencji doszło do pokrzywdzenia małoletniego pozwanego, który jako słabsza strona postępowania nie mógł należycie bronić swoich praw. Sąd Rejonowy w Wałbrzychu nadając priorytet szybkości postępowania poświęcił natomiast dobra i interesy strony postępowania, która ze względu na swoje właściwości osobiste powinna zostać objęta szczególną ochroną, także co do sprawiedliwego i rzetelnego przebiegu postępowania sądowego, przez organy państwowe funkcjonujące w demokratycznym państwie prawa.

Biorąc powyższe pod uwagę, Sąd Najwyższy na podstawie art. 91 § 1 u.SN orzekł jak w sentencji.

Na podstawie art. 398¹⁸ k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN Sąd Najwyższy zniósł wzajemnie między stronami koszty procesu w postępowaniu wywołanym wniesieniem skargi nadzwyczajnej.

zg

[a!]

